

RIIGIKOHUS

DISTSIPLINAARKOLLEGIUM

OTSUS

Distsiplinaarasja number	9-13/23-1
Otsuse kuupäev	1. detsember 2023. a
Kohtukoosseis	Eesistuja riigikohtunik Paavo Randma, liikmed riigikohtunik Kai Kullerkupp, riigikohtunik Saale Laos, Tartu Ringkonnakohtu kohtunik Indrek Parrest ja Tartu Halduskohtu kohtunik Kadri Palm
Kohtuasi	A Maakohtu kohtuniku X distsiplinaarasi
Distsiplinaarmenetluse algataja	A Maakohtu esimees
Asja läbivaatamise kuupäev	3. november 2023. a
Istungil osalenud isikud	A Maakohtu kohtunik X ja A Maakohtu esimees Istungit protokollis Riigikohtu personalispetsialist Kristi Jakobsoo

RESOLUTSIOON

1. Mõista A Maakohtu kohtunik X süüdi ametikohustuste täitmata jätmises ja mittekohases täitmises – tsiviilasjade lahendamise viivitamises, mõistliku menetlusaja nõude rikkumises ja kohtulahendite ettenähtud ajaks tegemata jätmises – ning määrata talle karistuseks noomitus.
2. Otsuse peale on kohtunikul õigus esitada kaebus Riigikohtu üldkogule 30 päeva jooksul alates otsuse kuulutamisest.
3. Otsus jõustub pärast punktis 2 märgitud tähtaja möödumist, kui kohtunik ei ole esitanud kaebust Riigikohtu üldkogule.

DISTSIPLINAARSÜÜDISTUS

1. A Maakohtu esimees algatas 31. augustil 2023 distsiplinaarmenetluse A Maakohtu kohtuniku X (edaspidi ka kohtunik) suhtes ametikohustuste täitmata jätmise ja mittekohase täitmise tõttu. Distsiplinaarsüüdistuses heidetakse kohtunikule ette, et ta on korduvalt rikkunud kohustust teha menetlustoimingud mõistliku aja jooksul ning on teinud kohtulahendi teatavaks ettenähtust hiljem. Distsiplinaarsüüdistuse kohaselt on kohtunik jätnud menetlustoimingud mõistliku aja jooksul

tegemata vähemalt 32 kohtuasjas ja vähemalt kuues kohtuasjas jätnud lahendi ettenähtud ajaks tegemata.

2. Distsiplinaarsüüdistuses kajastatud asjaolud on kokkuvõtlikult järgmised.

2.1. Alates 2021. a-st kuni 2023. a juulikuuni esitati X-i menetluses olevate kohtuasjade kohta A Maakohtu esimehele kohtute seaduse (KS) § 45 alusel kokku 24 kaebust, milles heidetakse kohtunikule ette kohtuasjades toimingute mõistliku aja jooksul tegemata jätmist ja asjade lahendamiseiga venitamist. Sama ajavahemiku jooksul pöördus kohtu esimehe poole järelepärimistega kohtunik X-i menetluses olevate asjade kohta kahel korral ka Justiitsministeerium.

2.2. Erakordselt suure kaebuste hulga tõttu alustas kohtu esimees 17. mail 2023 järelevalvemenetlust. Kontrolli tulemusena selgus, et kohtunik ei ole paljudes tema menetluses olevates tsiviilasjades toiminguid teinud, menetlused on põhjendamatult veninud, menetlusosaliste järelepärimistele ja menetluse kiirendamise taotlustele on jäetud vastamata.

2.3. Kohtu esimees tegi järelevalvet 29 kohtunik X-i menetlusse määratud tsiviilasja suhtes, tutvudes menetlustes tehtud toimingute kronoloogiaga ja küsides kohtunikult selgitusi. Distsiplinaarsüüdistusest nähtub, et üldjuhul on kohtunik teinud neis kohtuasjades esialgsed menetlustoimingud ja hulgal juhtudel on toimunud ka esmane (korraldav) kohtuistung, kuid sellele ei ole pika aja vältel järgnenud edasisi toiminguid. Osa kohtuasjade puhul on menetlusseisak küündinud mitme aastani. Menetlusosalised on pöördunud kohtu poole taotlustega jätkata või kiirendada asja menetlemist, kuid neile ei ole järgnenud asjakohast reaktsiooni. Kohtunik on mitmes tsiviilasjas teinud menetlusosalistele teatavaks kuupäeva, millal kohus kavandas teha teatavaks lõpplahendi, kuid lubatud kuupäevaks ta lahendit ei teinud ega teavitanud menetlusosalisi ka lahendi tegemise edasilükkumisest. Seejärel jättis kohus mitmel juhul vastamata menetlusosaliste päringutele (sh korduvatele) selle kohta, millal on oodata lahendi tegemist.

2.4. Järelevalvemenetluses käsitletud tsiviilasjadest oli menetlus kestnud kahes asjas üle 2000 päeva, 13 asjas üle 1500 päeva ja veel seitsmes asjas üle 1000 päeva, ülejäänutes samuti üle 650 päeva.

2.5. Kohtunik X-i kohta esitati ajavahemikul 2021. a kuni 2023. a juuli KS § 45 alusel 26 kaebust. Nendest 24 laekusid menetlusosalistelt ja kaks Justiitsministeeriumilt. Kaebustes avaldatakse valdavalt rahulolematust selle üle, et kohus ei ole teinud tsiviilasjades pikka aega menetlustoiminguid ega ole vastanud menetlusosaliste kirjadele ega taotlustele. Rikutud on mõistliku menetlusaja põhimõtet. Mitmetel juhtudel ei ole kohus teinud lahendit määratud ajaks ega teavitanud menetlusosalisi kohtulahendi tegemise edasilükkamisest. Kaebajad ei ole saanud kohtult teavet, mis põhjusel nende tsiviilasja lahendamine seisab ja millal võib oodata järgnevat menetlustoiminguid või asjas lahendi tegemist.

2.6. Kohtunik esitas järelevalvemenetluses kohtu esimehele oma kirjalikud selgitused, milles möönis suutmatust juhtida efektiivselt menetlusgrupi tööd. Ta tunnistas, et ebaefektiivse töökorralduse tõttu ei olnud tal piisavat ülevaadet enda menetluses olevatest asjadest. Lisaks puudulikule töökorraldusele mõjutas tsiviilasjade lahendamist suur töökoormus. Pideva surve all töötades on kadunud ülevaade vanemate ja värskemate asjade lahendamise järjekorrast, vanemad asjad on jäänud tihti tahaplaanile. Tavapäraselt töökorraldust häiris ka 2020. a kevadtalvel puhkenud koroonapandeemia. Olles spetsialiseerunud perekonnaasjade menetlemisele, eelistas kohtunik sageli uuemate perekonnaasjade lahendamist vanemate võla- või asjaõigusasjadega tegelemisele, mis suurendas lahendamata asjade arvu. Halva töökorralduse ja suure töökoormuse koostoides diagnoositi kohtunikul 2023. a kevadel läbipõlemine, mis väljendus suutmatuses teha sisulist tööd täiskoormusega.

Kohtunik esitas ka selgitusi enamiku distsiplinaarsüüdistuses esile toodud konkreetsete tsiviilasjade menetlusseisu kohta. Mõnel juhul viitab kohtunik asja erilisele menetluslikule keerukusele (nt menetlusosaliste rohkus ja pidev vahetumine, mis ei ole võimaldanud kõigile menetlusosalistele isegi kohtudokumente kätte toimetada) ja mõnel juhul (perekonnaasjad) sellele, et kohtu sekkumine ei olnud kohtuniku hinnangul asjas ajakriitiline, laste huvid olid kaitstud ja kohtu lahend võinuks habrast suhete tasakaalu rikkuda. Kohtunik mõõnis, et paljudel juhtudel viibis asja lahendamine suure töökoormuse, puuduliku töökorralduse ja läbipõlemise tõttu.

2.7. Kohtu esimees tegi lisaks täiendava pistelise kontrolli kohtunik X-i menetluses olevates ja olnud kohtuasjades, mille tulemusena leidis, et veel (vähemalt) üheksas menetluses esines puudujääke tähtaegadest kinnipidamisel. Kohtunik ei teinud ka neis asjades pika aja vältel ühtegi toimingut, ei vastanud menetlusosaliste päringutele ega teavitanud menetlusosalisi tähtaegade muutmistest. Käsitletud asjades oli menetlus kestnud 730 päevast kuni ca 1580 päevani, mis viitab mõistliku menetlusaja rikkumisele.

2.8. Olles tutvunud kokku 38 kohtuasja menetluskäiguga, arvukate kaebustega ning kohtuniku seletuskirjaga, leiab kohtu esimees, et kohtunik on jätnud oma ametikohustused täitmata või täitnud neid mittekohaselt KS § 87 lg 2 tähenduses ning selleks ei ole mõjuvaid põhjusi. Kohtunik on jätnud menetlustoimingud mõistliku aja jooksul tegemata ning on korduvalt rikkunud kohtulahendi teatavaks tegemise tähtaega. Ükski distsiplinaarsüüdistuses kirjeldatud viivitustest ei ole tekkinud menetlusosaliste süül. Samuti ei ole viivituste põhjuseks teiste kohtunikega võrreldes ülemäärane töökoormus, kohtuasjade keerukus või mahukus. Juhul, kui asja lahendamise käigus selgub vajadus muuta kohtulahendi teatavaks tegemise aega, tuleb kohtul menetlusosalisi sellest tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 452 lg 3 kohaselt teavitada. Asjaolu, et kohtunik on kolme aasta jooksul rohkem kui 30 juhul jätnud mõistliku aja jooksul menetlustoimingud tegemata, sealjuures jätnud mitmetel juhtudel ettenähtud ajal teatavaks tegemata kohtulahendi, ega ole lahendi teatavaks tegemise aja muutmistest menetlusosalisi teavitanud, viitab süsteemsele puudujäägile töö korraldamisel ja menetluste juhtimisel. Enne järelevalvemenetluse algatamist on nii kohtu esimees kui ka varasem tsiviilvaldkonna aseesimees korduvalt kohtunik X-iga vestelnud, et leida lahendusi, kuidas ta saaks paremini oma tööd korraldada. Kuivõrd kohtuniku tegevuse peale esitatud kaebuste hulk aina kasvas, oli ilmne, et need vestlused ei andnud tulemust.

3. Eelnevat kokku võttes on kohtu esimees seisukohal, et kohtunik X on korduvalt rikkunud kohustust teha menetlustoimingud mõistliku aja jooksul ning teinud kohtulahendi teatavaks ettenähtust hiljem. Niisuguse käitumisega on kohtunik rikkunud KS § 6 lg-st 1 ja TsMS § 452 lg-st 3 tulenevaid kohustusi ning pannud sellega toime KS § 87 lg 2 tähenduses ametikohustuse täitmata jätmise ja mittekohase täitmise. Ükski kohtunik X-i seletuskirjas toodud põhjendustest ei õigusta mõistliku menetlusaja nõude rikkumist ning kohtulahendite ettenähtust hilisemat teatavaks tegemist.

Arvestades, et kohtunik X viibis töövõimetuse tõttu pikka aega töölt eemal, jagas A Maakohtu esimees KS § 45 lg 1¹ p-de 3 ja 4 alusel korrakohase õigusemõistmise tagamiseks ümber teiste kohtunike menetlusse kohtunik X-i menetluses olnud 35 tsiviilasja, milles ei olnud 17. mai 2023 seisuga lõplahendit allkirjastatud.

4. Distsiplinaarkolleegium (edaspidi ka kolleegium) võttis distsiplinaarasja menetlusse 4. septembri 2023. a määrusega.

5. X asus kohtunikuna ametisse 1. augustil 2018. Varem ei ole teda distsiplinaarkorras karistatud.

KIRJALIK SELGITUS DISTSIPLINAARSÜÜDISTUSE KOHTA

6. X esitas 29. septembril 2023 distsiplinaarkolleegiumile kirjaliku seletuse. Ta ei eita, et tema menetluses on paljude asjade puhul mõistlik menetlustähtaeg ületatud ning ta on rikkunud kohtulahendi ettenähtud ajal teatavaks tegemise kohustust. Ta mõistab, et tema ülesanne on menetlusgrupi tööd juhtida, kuid kogenematus tõttu ei osanud ta seda vajalikule tasemele viia. Alguses puudus kohtunikul süsteemne ülevaade tema menetluses olevatest asjadest ja senise töökorralduse halvas 2020. a kevadel koroonapandeemiast tingitud kodukontoris töötamine.

Asudes kohtunikuna ametisse 1. augustil 2018, ei tutvustatud talle A Maakohtus kohtusüsteemi sisest tööjaotust, tööprotsesse ega nende korraldamisvõimalusi, ka ei eksisteerinud sisseelamisprogrammi. Oskamata pöörata piisavat tähelepanu tööülesannete jaotusele ja delegeerimisele menetlusgrupi sees, võttis kohtunik endale liiga suure ülesannete koorma, sh tegeledes ülesannetega, mille võinuks jätta kohtujuristi teha.

Kohtunik märgib, et töö süsteemsele korrastamisele ei ole kaasa aidanud ka üleüldine töötempo ega sissetulevate asjade suur hulk. Tulenevalt spetsialiseerumisest perekonnaõigusele on osa asju seotud tähtaegadega, mis on tinginud keskendumise uutele sissetulnud asjadele, jättes vanemad asjad tahaplaanile. Samas nähtub Justiitsministeeriumi iga-aastasest statistikast, et kohtunik on teinud kalendriaasta jooksul üldjuhul rohkem lõpplahendeid kui teised kohtunikud väljaspool A Maakohut.

Pidev suur töökoormus, justiitshalduse surve ja etteheited töö kvaliteedi kohta tõid kaasa läbipõlemise. Maakohtu esimees tegi 2022. a sügiskul seda märgates ettepaneku võtta puhkust, kuid kohtunik ise olukorra tõsidust tollal veel ei tajunud. 2023. a märtsis arstide poole pöördumisele järgnes läbipõlemise diagnoos. Tagantjärele on ta mõistnud, et vajab abi hiljemalt 2022. a kevadel. Läbipõlemine väljendus suuresti keerukamate ja enamat süvenemist nõudvate asjade lahendamise edasilükkamises ning pigem lihtsamate asjadega tegelemises. Pikka aega menetluses olnud asjade kuhjumise tagajärjel kasvas ka vastumeelsus nendega tegelemise suhtes. Mitmetes asjades teatas kohtunik lahendi kuulutamise kuupäeva, kuid töövõimetuse tõttu ei suutnud ta neid lahendeid tähtajaks koostada. Häbitunde tõttu jäi menetlusosalistele teatamata ka lahendi kuulutamise edasilükkamine, mis üksnes süvendas probleemi.

Kokkuvõttes leiab X, et ta ei olnud kõnealusel perioodil töövõimeline. Pärast töövõimetuse lõppu on ta teinud lõpplahendid kõigis asjades, milles varem oli selleks lubadus antud. Praeguseks on menetlusgruppi lisandunud uus konsultant. Menetluses olevatest asjadest on aidanud ülevaadet hoida Exceli tabeli kasutuselevõtt. Kohtunik on revideerinud oma tööprotsessi ja ülesannete jaotust selliselt, et ta saaks keskenduda oma peamistele ülesannetele.

Kohtunik palub karistuse määramisel arvestada, et ta mõistab, et on rikkunud kohtute väärtusi, kohtute seaduses ja tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud mõistliku menetlusaja ning otsuse teatavaks tegemise kohustust. Rikkumist vabandava asjaoluna palub kohtunik arvestada tema tervises seisundiga rikkumiste toimepanemise ajal ning asjaoluga, et ta on pärast tööle naasmist aktiivselt tegelenud oma menetlusgrupi töökorralduse parendamisega ja vanade võlgade likvideerimisega.

Kirjalikule selgitusele on lisatud 9. mai 2023. a ambulatoorne epikriis.

DISTSIPLINAARKOLLEEGIUMI ISTUNGIL UURITUD TÕENDID JA SELGITUSED

7. Distsiplinaarsüüdistusele on lisatud tõendid (96 faili) distsiplinaarsüüdistuses käsitletud tsiviilasjade menetlusandmete kohta. Iga asjaomase kohtuasja kohta on esitatud kohtute infosüsteemi väljavõte (detailandmed), millest sissekannete kaupa nähtub, mis kuupäeval on kohus

igas tsiviilasjas mõne menetlustoimingu teinud. Asjassepuutuvatel juhtudel on tõenditena esitatud kohtuistungite protokollid, samuti e-kirjavahetus menetlusosalistega, mis kinnitavad distsiplinaarsüüdistuses esile toodut (nt kohtuistungi sekretäri teavitused kohtulahendi kuulutamise aegade või kohtuniku haiguslehel viibimise kohta; kohtudokumentide edastamine teisele menetluspoolele jm). Samuti on lisade hulgas menetlusosaliste eelviidatud pöördumised ja kaebused ning Justiitsministeeriumi järelepärimised.

Täiendavalt esitas maakohtu esimees ülevaate I ja II astme kohtute 2022. a menetlusstatistika kohta (kohtute infosüsteemis 4. jaanuaril 2023 tehtud päringu alusel), ülevaate kohtunik X-i töölt eemal viibimistest ajavahemikul 1. august 2018 kuni 20. august 2023 (puhkused, haiguslehed) ning andmed kohtuniku töökoormuse ja jõudluse kohta aastatel 2021–2023 (võrrelduna A Maakohtu keskmisega).

8. Kolleegium kuulas 3. novembri 2023. a istungil ära kohtunik X-i ja A Maakohtu esimehe ning tutvus esitatud kirjalike tõenditega.

9. Maakohtu esimees jäi distsiplinaarsüüdistuse juurde, mööndes, et korra kohase õigusemõistmise eest vastutajana ei ole tal peale distsiplinaarmenetluse algatamise märkimisväärseid võimalusi mõjutada kohtuniku tööd olukorras, kus on näha, et probleemid on tekkimas või juba tekkinud. Ta lisas, et värskest ametisse astunud kohtunikule määrati kogenud kolleegist juhendaja ning temaga nõupidamise võimalus oli olemas. Ka enda menetluses olevate asjade haldamiseks ja neist ülevaate säilitamiseks oli juba tookord teistel kohtunikel kasutusel erinevaid lahendusi, nii Exceli tabelid kui ka muud sarnased vahendid, mille kasutamiseks oli võimalik kolleegidelt nõu saada. Kohtu esimehe hinnangul on suurim etteheide kohtunikule kohtulahendite tegemata jätmine lubatud ajaks. Pärast kohtuniku töövõime taastumist ja järelevalvemenetluse toimumist on kohtunik teinud oma töös korrektsioone ja probleemide hulk on vähenenud.

10. Istungil jäi kohtunik X oma varasemate kirjalike selgituste juurde ja tunnistas talle distsiplinaarkorras etteheidetavate tegude toimepanekut, s.o minetusi tsiviilasjade lahendamisel. Kohtunik ei väitnud vastu ühelegi distsiplinaarsüüdistuses esile toodud faktiväitele konkreetsete menetluste juhtimise detailide kohta, mis on kohtute infosüsteemi põhjal kontrollitavad. X nõustus ka kohtu esimehe hinnanguga, mille kohaselt distsiplinaarsüüdistuses välja toodud tsiviilasjade lahendamisel on esinenud põhjendamatuid viivitusi ja mõistliku menetlusaja rikkumist. Isegi kui mõne asja puhul võiksid pikad menetlusajad olla põhjendatavad nt menetlusosalistest tingitud asjaoludega või asja olemusega, on minetusi esinenud kokku niivõrd paljude asjade puhul, et paari üksiku asja eemaldamine etteheidetavate hulgast ei mõjutaks lõpptulemust. Kohtunik möönis, et puudub mõistlik õigustus sellele, et ta ei teavitanud menetlusosalisi kohtulahendi tegemise edasilükkamisest. Kohtunik ei adunud, et ei jõua kõiki lahendeid lubatud tähtaegadeks valmis ja nõuetasemel olles lootis, et tuleb siiski asjadega toime. Pärast töövõime järkjärgulist taastumist on õnnestunud menetlusgrupi töö paremini korraldada.

DISTIPLINAARKOLLEEGIUMI SEISUKOHT

11. Kolleegium leiab, et X tuleb talle esitatud distsiplinaarsüüdistuses KS § 87 lg 2 ja § 97 lg 1 järgi süüdi mõista ning määrata talle KS § 88 lg 1 p 1 alusel karistuseks noomitus.

11.1. KS § 87 lg 2 esimese lause järgi on kohtuniku distsiplinaarsüüteks kohtuniku süüline tegu, mis seisneb ametikohustuse täitmata jätmises või mittekohases täitmises.

Distsiplinaarsüüdistuse kohaselt on kohtunik vähemalt 38 A Maakohtu menetluses olnud tsiviilasja puhul jätnud oma ametikohustused täitmata või täitnud neid mittekohaselt KS § 87 lg 2 tähenduses, ilma et selleks esinenuks mõjuvaid põhjuseid. Kohtunik on jätnud mõistliku aja jooksul tegemata

menetlustoimingud ning on korduvalt rikkunud kohtulahendi teatavaks tegemise tähtaega. Seejuures on jäetud menetlusosalised kohtulahendi tegemise aja muutumisest teavitamata.

11.2. Kohtunik korraldab oma tööaja iseseisvalt (KS § 6 lg 1 esimene lause) ja peab oma kohustused täitma mõistliku aja jooksul, arvestades seaduses ettenähtud menetlustähtaegu (KS § 6 lg 1 teine lause). Kohtu kohustus lahendada tsiviilasi mõistliku aja jooksul on sätestatud ka TsMS §-s 2. Varasemas praktikas on distsiplinaarkolleegium leidnud, et *mõistlik aeg* on määratlemata õigusmõiste, mis tuleb sisustada igal üksikjuhtumil eraldi. Kohtumenetluse kestuse mõistlikkus sõltub vaidluse keerukusest, kaalul olevate hüvede tähtsusest, menetlusosaliste ja kohtu tegevusest. Arvestada tuleb ka kohtu ja kohtuniku töökoormust ning sellest tingitud objektiivseid asjaolusid: olemasolevaid ressursse, sh abitööjõu olemasolu, asjade hulka, nende keerukust jms. Asjade läbivaatamise kiirus ei ole siiski omaette eesmärk, vaid see peab olema tasakaalus tsiviilkohtumenetluse üldiste eesmärkidega, milleks on asja õige ja võimalikult väikeste kuludega lahendamine (TsMS § 2). (Nt kolleegiumi 27. märtsi 2019. a otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/18-3, p 18.1.1.) Kohtu ja kohtuniku suur töökoormus Eestis, sh A Maakohtus, on tõsine probleem, mis vajab ka õiguspoliitilist lahendust (vt ka kolleegiumi 6. juuli 2022. a otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/22-1, p 25.4). Samas ei õigusta ainuüksi suur töökoormus alati asjade põhjendamatult pikka menetlemist (vt ka kolleegiumi 31. oktoobri 2011. a otsus distsiplinaarasjas nr 3-8-11-2-11, p 12), arvestades mh võrreldavate kohtuasjade lahendamise tavapärasest kestust samas kohtus.

12. Kolleegiumi hinnangul tuleneb nõudest lahendada tsiviilasi mõistliku aja jooksul, et menetluses ei tohiks olla pikki ajavahemikke, mil üksnes kohtust (kohtunikust) sõltuval asjaoludel vajalikke menetlustoiminguid ei tehta. Praeguses asjas heidetakse kohtunikule ette esmalt seda, et vähemalt 32-s tema menetluses olevas (olnud) tsiviilasjas tekkis pärast esmaseid menetlustoiminguid ja osal juhtudel ka pärast korraldava kohtuistungi pidamist pikki (sh mitu aastat kestnud) pause, mille vältel kohtunik ei teinud ühtki toimingut. Näiteks tsiviilasjas nr 2-18-11855 ei tehtud kahe kohtuistungi vahelisel perioodil (2. detsember 2018 kuni 6. aprill 2022) kolme aasta ja nelja kuu vältel ühtki kohtutoimingut peale videoistungi kutse edastamise. Tsiviilasjas nr 2-16-105464 esitasid pooled kohtule kirjalikult oma seisukohti oktoobris-novembris 2018, sellele ei järgnenud aga kohtu tegevust kolme aasta ja ligi viie kuu vältel, kuni hageja palus kohtult teavet edasise menetlusplaani kohta.

12.1. Nõue lahendada tsiviilasi mõistliku aja jooksul hõlmab lisaks sellele, et menetluses ei teki ebamõistlikult pikki seisakuid, ka seda, et kohus teeb asjas mõistliku aja jooksul lahendi. TsMS § 452 lg-test 3 ja 4, § 463 lg-st 2 ja § 478 lg 1 teisest lausest tuleneb, et kohtulahend tuleb avalikult teatavaks teha üldjuhul mitte hiljem kui 20 päeva pärast asja arutamise viimast istungit või kirjalikus menetluses taotluste ja dokumentide esitamiseks ettenähtud tähtpäeva möödumist. Kui selleks on mõjuv põhjus, eelkõige kohtuasja suur maht või eriline keerukus, tuleb lahend kuulutada mitte hiljem kui 40 päeva jooksul. Samuti on sõnaselgelt sätestatud, et kohtuotsuse avalikult teatavaks tegemise aja muutmisest tuleb menetlusosalisi teavitada. Niisiis võib viidatud õigusnormide ilmselge rikkumine olla distsiplinaarsüütegu (vt ka nt kolleegiumi viidatud otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/18-3, p 18.2.1; samuti 20. septembri 2021. a otsus distsiplinaarasjas nr 9-13/22-1, p 26.1).

Distsiplinaarasjas heidetakse kohtunikule ette ka seda, et hulgas tsiviilasjades on ta ise määranud kohtulahendi teatavaks tegemise aja, kuid ei ole seda järginud, samuti ei ole menetlusosalistele lahendi tegemise edasilükkamisest teatatud. Distsiplinaarsüüdistusest nähtub, et järelevalveperioodi kestel ei ole kohtunik kohtuasjades nr 2-18-11902, 2-16-105464, 2-18-19176, 2-19-9993, 2-19-16731, 2-20-4985, 2-20-11981 ja 2-18-116230 lahendi teatavastegemise ajast kinni pidanud ega ole sealjuures teavitanud menetlusosalisi kohtulahendi teatavaks tegemise aja muutmisest. Sealjuures on lahendite teatavaks tegemisel hilinenud mõnest kuust kuni mõne aastani.

12.2. See, et kohtunik korraldab KS § 6 lg 1 järgi oma tööaja iseseisvalt, tähendab, et tal on suur otsustusõigus selle üle, kuidas oma menetluses olevates kohtuasjades menetlust korraldada, sh millistes asjades ja millal istungeid pidada või milliseid tähtaegu menetlusosalistele taotluste jm menetlusedokumentide esitamiseks anda. Konkreetsete asjade menetlemisel tuleb töö korraldada selliselt, et kohtunik suudaks järgida seaduses sätestatud tähtaegu. See, kui keeruline ja detailirohke on lahendatav asi, peaks olema kohtunikule äratuntav siis, kui ta määrab selle lahendamiseks kohtuistungil või annab kirjalikus menetluses menetlusosalistele tähtaja taotluste ja dokumentide esitamiseks. Ka see, kui kaua võiks konkreetsetes asjas võtta aega otsuse kirjutamine, peaks üldjuhul olema prognoositav enne lahendit kirjutama asumist. Seega ei õigusta kolleegiumi arvates üldjuhul konkreetsetes asjas lahendi avalikult teatavaks tegemise tähtaja olulist või süstemaatilist rikkumist kohtuniku töökoormus, sest seda saab kohtunik oma töö korraldamisel arvesse võtta. Varasemas praktikas on distsiplinaarkolleegium leidnud, et kui kohtunikul on tekkinud raskusi kohtuotsuse tähtaegsel vormistamisel ja kuulutamisel, peaks ta eelkõige muutma oma töökorraldust (vt kolleegiumi 4. jaanuari 2010. a otsus distsiplinaarasjas nr 3-8-11-4-09, p 7 ja viidatud otsus asjas nr 9-13/18-3, p-d 18.2.2 ja 19).

12.3. Kolleegiumi hinnangul on distsiplinaarsüüdistuses tehtud etteheited 38 tsiviilasjas menetlustoimingute mõistliku aja jooksul tegemata jätmises ning lahendite ettenähtud ajaks tegemata jätmises põhjendatud. Käsitletud tsiviilasjade menetlustes esines niisuguse pikkusega seisakuid, mida ei saa mõistlikult põhjendada. Viivitused olid tingitud ennekõike kohtunikust sõltuvatest asjaoludest ja tema valikutest oma töö korraldamisel. Vähemalt kuue tsiviilasja puhul ei ole kohus järginud kohtulahendi teatavaks tegemise aega ega ole seejuures teavitanud menetlusosalisi lahendi tegemise edasilükkumisest. Kolleegium ei pea vajalikuks analüüsida iga asjassepuutuva tsiviilkohtuasja puhul menetluse venimise ja kohtulahendi tegemisega viivitamise kestust eraldi, arvestades mh seda, et kohtunik võttis tehtud etteheited omaks ega seadnud distsiplinaarsüüdistuses märgitud asjaolusid kahtluse alla. Ametialane minetus on seega leidnud kinnitust.

12.4. Kokkuvõtteks leiab kolleegium, et distsiplinaarsüüdistuses märgitud tsiviilasjade menetlemisel ei ole kohtunik täitnud kohaselt oma ametikohustusi ning on toime pannud KS § 87 lg 2 esimeses lauses nimetatud distsiplinaarsüüteo – ametikohustuste täitmata jätmise ja mittekohase täitmise –, mis seisneb hulga tsiviilasjade lahendamiseга venitamises (menetlustoimingute tegemata jätmises pikema aja vältel), samuti kohtulahendite ettenähtud ajaks tegemata jätmises ning menetlusosaliste kohtuotsuse tegemise aja muutmisest teavitamata jätmises. Kolleegium nõustub distsiplinaarsüüdistuse esitajaga, et tuvastatud rikkumised annavad tunnistust süsteemsetest vajakajäämistest kohtuniku töös, mis mh hõlmab ka kohtunikku abistava, kohtuistungisekretärist ja kohtujuristist koosneva menetlusgrupi töö korraldamist. Kohtunik on rikkunud KS § 6 lg-st 1 ja TsMS § 452 lg-st 3 tulenevaid kohustusi vähemalt raskest hooletusest, s.o süüliselt.

13. KS § 88 lg 1 järgi on distsiplinaarkaristused noomitus (p 1), rahatrahv kuni ühe kuu ametipalga ulatuses (p 2), ametipalga vähendamine (p 3) ja ametist tagandamine (p 4). KS § 88 lg 4 järgi tuleb distsiplinaarkaristuse määramisel arvestada distsiplinaarsüüteo laadi, raskust ja tagajärgi ning kohtuniku isikuomadusi ja muid süüteo asjaolusid.

13.1. Distsiplinaarkaristuse valikul arvestab kolleegium nii distsiplinaarsüüteo laadi (selged menetlusnormide rikkumised), raskust (süstemaatilisus, viivituste pikkus), kohtuniku töökoormust ja tekkinud terviseprobleeme kui ka seda, et kohtunikku ei ole süüdistatud selles, et rikkumised oleks toonud menetlusosalistele kaasa eriliselt raskeid või pöördumatuid tagajärgi.

13.2. Kolleegium leiab, et distsiplinaarsüüdistuses käsitletud tsiviilasjade hulk, milles kohtunikust tulenevatel asjaoludel on esinenud põhjendamatuid viivitusi ja mõistliku menetlusaja rikkumist, samuti milles on kohtulahend jäänud kohtuniku töö puuduliku korralduse tõttu õigel ajal tegemata,

on suur. Seejuures on mõningate tsiviilasjade lahendamisel tekkinud seisakud kohati aasta kuni mitme aasta pikkused. Tegemist ei ole üksikute tegemata jätmistega, vaid kolleegium nõustub distsiplinaarsüüdistuse esitajaga, et puudulikult juhitud kohtumenetluste suur hulk ja tekkinud seisakute kestus viitavad sellele, et kohtuniku töö korraldamises olid süsteemsed puudujääd.

13.3. Kolleegiumi hinnangul ei saa praegusel juhul pidada kohtuniku suurt töökoormust määravaks teguriks, mis õigustaks sedavõrd ulatuslikke viivitusi menetlustoimingute tegemisel ja lahendite koostamisel. Vaidluse all ei ole asjaolu, et ka teiste A Maakohtu tsiviilvaldkonna kohtunike töökoormus oli sarnane. Nagu eespool öeldud, saab kohtunik oma tööaega suuresti ise planeerida ning see võimaldab tal kujundada ka kohtuasjade lahendamise üldist tempot, ilma et menetlused jääksid aastateks soiku. Menetlusosaliste põhjendatud järelepärimised ning arvukad kohtu esimeheni jõudnud kaebused on tunnistuseks sellest, et kohtuniku tegevus seadis ohtu kohtu maine ja korrakohase õigusemõistmise põhimõtte, kuna menetlusosalised pidid olema pikalt teadmatutes neid puudutava kohtuasja menetluse käigust ja lahendusest.

13.4. Suure töökoormuse ja sellega kaasneva stressiga toimetuleku võime on siiski individuaalne. Kolleegium leiab, et arvestamata ei saa jätta ka kohtunikul 2023. a kevadel diagnoositud läbipõlemist. Lisaks sellele peab kolleegium oluliseks, et kohtunik tunnistas rikkumisi ja vajakajäämisi menetlusgrupi töö korraldamisel ning kinnitas, et on nüüdseks oma töös korrektiive teinud.

13.5. Kokkuvõttes leiab kolleegium, et piisav on kohtunikku karistada noomitusega.

Paavo Randma

Kai Kullerkupp

Saale Laos

Indrek Parrest

Kadri Palm

(allkirjastatud digitaalselt)